עד נפח עד שתבא אש שאינה צריכה ניפוח עד מידבא עד שתדאיב נשמתן ואמרי לה עד דעביד מאי דבעי אמר רב יהודה אמר רב כל הפורש מדברי תורה אש אוכלתו שנאמר [1]ונתתי [את] פני בהם מהאש יצאו והאש תאכלם כי אתא רב דימי א"ר יונתן כל הפורש עצמו מד"ת נופל בגיהנם שנאמר [2]אדם תועה מדרך השכל בקהל רפאים ינוח ואין רפאים אלא גיהנם שנאמר [3]ולא ידע כי רפאים שם בעמקי שאול קרואיה: מכר אשפה מכר זבלה וכו': (א)תנן התם [א]כל הראוי למזבח ולא לבדק הבית ולא למזבח לא למזבח ולא לבדק הבית מועלין בהן ובמה שבתוכן כיצד הקדיש בור מלאה מים אשפות מלאות זבל שובך מלא יונים שדה מלאה עשבים אילן נשוי פירות מועלין בהן ובמה שבתוכן אבל הקדיש בור ואחר כך נתמלא מים אשפה ואחר כך נתמלאה זבל שובך ואח"כ נתמלא יונים אילן ואחר כך נשא פירות שדה ואחר כך נתמלאה עשבים מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר המקדיש את השדה ואת האילן מועלין בהן ובגידוליהם מפני שהן גידולי הקדש תניא אמר רבי [ב]נראין דברי ר' יהודה בבור ושובך [ג]ודברי ר' יוסי בשדה ואילן האי מאי בשלמא נראין דברי ר' יהודה בבור ושובך מכלל דפליג אשדה ואילן אלא נראין דברי רבי יוסי בשדה ואילן מכלל דפליג בבור ושובך והא רבי יוסי שדה ואילן קאמר וכי תימא לדבריו דרבי יהודה קאמר והתניא אמר רבי יוסי אין אני רואה דברי של ר' יהודה בשדה ואילן מפני שהן גידולי הקדש בשדה ואילן הוא דאינו רואה הא בבור ושובך רואה הכי קאמר נראין דברי רבי יהודה לרבי יוסי בבור ושובך שאף רבי יוסי לא נחלק עליו אלא בשדה ואילן אבל בבור ושובך מודי ליה תנו רבנן [ד]הקדישן ריקנין ואח"כ נתמלאו מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן רבי אלעזר ברבי שמעון אומר אף מועלין במה שבתוכן אמר רבה מחלוקת בשדה ואילן דתנא קמא סבר לה כרבי יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון סבר לה כר' יוסי אבל בבור ושובך [ה]דברי הכל מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן א"ל אביי ואלא הא דתניא הקדישן מלאין מועלין בהן ובמה שבתוכן ורבי אלעזר ברבי שמעון מחליף ואי

עד נופח. כלומר אש שמנופח מעצמו כדכתיב תאכלהו אש לא נופח (איוב כ): **שתדאיב נשמתן.** כמו ולדאבון נפש (דברים כח) ולאדיב [את] נפשך (שמואל א ב): **עד דעבד.** קודשא בריך הוא מאי דבעי למיעבד לרשעים לעולם הבא דאילו בעולם הזה דרכם צלחה כדי לטרדם לעולם הבא. עד דריש ליה עד דעבד ומידבא דריש ליה מאי דבעי ובלשון קצר: **מהאש יצאו.** מן התורה פירשו דכתיב (ירמיה כג) הלא כה דברי כאש וכתיב (דברים לג) מימינו אש דת למו ופסוק הוא בירמיהו: **רפאים בעמקי שאול.** כפל לשון הוא: **תנן התם.** במס' מעילה פ"ג: **כל הראוי למזבח ולא לבדק הבית.** כגון שור וכשב ועז תמימים דהמתפים תמימים לבדק הבית עובר בעשה וכן תורים ובני יונה סולת ולבונה ויין ושמן כל הנך גופן ראוי למזבח ואינו ראוי לכבשן בבנין: **לבדק הבית ולא למזבח.** כגון זהב וכסף ואבנים יקרות וכיוצא בהן: **לא לזה ולא לזה.** כגון חלב גבינה מורייס אשפה עשבים וכיוצא בהן. וכל הני דקתני ראשון ראשון חשוב דקדשי מזבח חשיבי מקדשי בדק הבית וקדשי בדק הבית חשיבי מקדשי דמים שאין ראוין גופן לא למזבח ולא לבדק הבית אלא לימכר וליקח בדמיהן צרכי מזבח או בדק הבית הכל כמו שפירש בשעה שהקדיש הלכך לא זו אף זו קתני דלא מיבעי' הנך קמאי דחמירי דמועלין במה שבתוכן אלא אפילו הנך בתראי מועלין נמי במה שבתוכן: **בור מלא מים.** כשהקדיש לא הזכיר אלא את הבור: **מים.** ראוין לבדק הבית לעשות טיט ולא למזבח דמים מכונסין פסולין לניסוך המים וגם אין מדיחין בשר הקרבנות אלא מאמת המים שבעזרה: **אשפות מלאות זבל.** (א) לא למזבח ולא לבדק הבית: **שובך מלא יונים.** ראוי למזבח ולא לבדק הבית דלא חזו לשקען בבנין והשובך עצמו לא הוקדש אלא לדמיו דאם עוקרין אותו ממקומו ליתנו בבנין זהו הפסד גדול שהשובך נמכר (ג)ביוקר ועוד כל הני דקתני למזבח ולא לבדק הבית כו' אמה שבתוכם קאי וה"ק לא מיבעיא אי הוו מה שבתוכו קדשי מזבח דקדישי אלא אי הוו נמי קדשי בדק הבית קדשי: **אילן מלא פירות.** לא למזבח ולא לבדק הבית דלבנין לא חזו ולקרבן נמי לא חזו כדכתיב כל שאור וכל דבש לא תקטירו (ויקרא ב) ובכורים לכהן הן כתרומה: **שדה מלאה עשבים.** עשבים לא חזו לא למזבח ולא לבדק הבית: **מועלין בהן.** אם נהנה מהן שוה פרוטה כגון הניח תפליו בבור או הוריד שם חבית של מים לקרר וכן אם תלה תפליו באילן או נתן יונים בשובך והניח זבלו במקום אשפתו: **ובמה שבתוכן.** אם נהנה מגופן שאכל מן הפירות ומן היונים ומן המים כדנפקא לן במסכת מעילה בפרק הנהנה מן ההקדש (דף יח: ע"ש) דבמחובר לקרקע יש מעילה אם נהנה אע"פ שלא פגם ובתלושין לא הויא מעילה עד שיפגם: **אין מועלין במה שבתוכן.** דס"ל לר' יהודה אין מעילה בגידולין דמשום גרמא דקגרים ליה קרקע הקדש ליגדל אין לנו לעשותו הקדש דמ"מ אין (ב) ממון דהקדש מעורב כאן: **נראין דברי ר' יהודה.** במקדיש בור ושובך ריקנין ואח"כ נתמלאו דאין מועלין במה שבתוכן: **בשלמא.** מאי דאמר רבי נראין לי דברי ר' יהודה בבור ושובך דמשמע אבל בשדה ואילן אין נראין לי אלא דברי ר' יוסי שפיר קאמר דהא חזינן דפליג ר' יהודה אדר' יוסי בשדה ואילן אלא האי דקאמר נראין לי דברי ר' יוסי בשדה ואילן דמשמע אבל בבור ושובך אין נראין לי מכלל דפליג בבור ושובך בתמיה: **והא רבי יוסי בשדה ואילן קאמר.** בהדיא ובבור ושובך מודי ליה והכי הוה למימר הלכה כר' יוסי או רואה אני דברי ר' יוסי. ומיהו במאי דקאמר נראין דברי ר' יהודה בבור ושובך איכא לאקשויי נמי דהא משמע מכלל דפליג עליה ר' יוסי בבור ושובך וכיון דמסיפא פריך לה בהדיא טפי הך פירכא גופא לא חייש לפרוכי מרישא: **הכי קאמר כו'.** כלומר האי ודברי ר' יוסי דקאמר רבי לאו אנראין קאי לומר ונראין דברי ר' יוסי אלא כן תפרש אותו שדברי ר' יוסי בשדה ואילן אבל בבור ושובך מודי ליה. ורבי לפרושי אתא דבבור ושובך לא פליגי דלא תימא ר' יוסי בבור ושובך נמי פליג וס"ל כר' אלעזר בר' שמעון לקמן בשמעתין דאמר מועלין במה שבתוכן היכא דהקדישן לבור ושובך ריקנין ואח"כ נתמלאו ולדבריו דר' יהודה קאמר לדידי מועלין נמי בבור ושובך דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם דקנה לו רשות הקדש אלא לדידך אודי לי מיהא בשדה ואילן דמועלין בגידולין הבאין לאחר מיכן משום דקייני מהקדש וקא"ל ר' יהודה לא קמ"ל רבי דבבור ושובך מודי דלא אלים רשות הקדש לקנות מן רשותו כיד הדיוט דאילו בהדיוט אתרבאי רשות מאם המצא תמצא בידו (שמות כב) אבל לא בהקדש: **הקדישן ריקנין.** לקמן מפרש אי בבור ושובך אי בשדה ואילן: **דברי הכל כו'.** כר' יהודה ור' יוסי דלא פליגי בהו נמי לעיל: **א"ל אביי.** לרבה רבו הקשה הלכך גרסי' לקמן [ע"ב] אלא אמר רבה כלומר חזר בו ופירש כן ולא גרסי' אלא אי איתמר הכי איתמר: **הקדישן מלאין.** סיפא דהך ברייתא דהקדישן ריקנין היא כדקתני: **ור' אלעזר מחליף.** החליף שיטתו דלעיל גבי הקדישן ריקנין מועלין במה שבתוכן והכא קאמר אין מועלין במה שבתוכן ומשום דמילתא דתמיה היא דכ"ש הכא הוה ליה למימר מועלין במה שבתוכן הלכך קתני מחליף: ואי

מועלין בו. פי' בקונט' שיש מעילה במה שהניח תפליו בבור ואין נראה לר"ת דאמר בהשולח (גיטין דף לט.) ובפרק קמא דסנהדרין (דף טו. ושם) דהמקדיש עבדו אין מועלין בשערו משום דאיתקש לקרקעות אלמא דאין מעילה במחובר ואמר נמי בפרק ולד חטאת (מעילה דף יג. ושם ד"ה ומועלין כהן) הדש קלעילין בשדה הקדש מעל ואמר שמע מינה אבק מעלי לה משמע דוקא אבק שנתלש ככר אבל מחמת השדה לא מעל כיון שהוא מחובר ואר"ת דשייכא מעילה בבור כגון שעקר חוליא מן הבור ונהנה ממנה: **ואין מועלין במה שבתוכו.** דלא אמרינן שיקנה חצר הקדש כמו שקונה חצר הדיוט דחצר משום יד איתרבאי ולא מליא יד להקדש: **דברי רבי יהודה.** ל"ג שאינו בסדר המשנה במסכת מעילה (דף יג.) והא דקתני רבי בברייתא נראין דברי רבי יהודה יודע היה רבי דרבי יהודה היא: **בשלמא נראין דברי ר' יהודה בבור ושובך כו'.** אין להקשות אמאי בשלמא הוא דקאמר נראין מכלל דר' יוסי פליג עליה בבור ושובך ורבי יוסי לא פליג אלא בשדה ואילן דודאי נראין דברי רבי יהודה בבור ושובך ניחא דמצי לפרש שאף ר' יוסי לא נחלק אלא בשדה ואילן אבל נראין דברי רבי יוסי בשדה ואילן אי אפשר לקיים אם לא נמחק נראין: **הכי קאמר נראין דברי רבי יהודה כו'.** ואיצטריך רבי לאשמועי' דלא נימא לדבריו דר' יהודה קאמר ליה: ואי

עין משפט נר מצוה

בט א מיי' פ"ה מהל' מעילה הלכה א:
ל ב ג ד ה מיי' שם הלכה ו:

◆

רבינו גרשום

שאינה צריכה ניפוח. זו אש של גיהנם: עד דעבד. האש: מאי דבעי. שאין מי שיכבנה: מהאש יצאו. מאש של תורה יצאו כדכתיב מימינו אש דת למו: והאש. של גיהנם תאכלם: מדרך השכל. מן התורה: פיסקא מכר אשפה. מקום עמוק ג"ט שמתאספים לשם הזבל: תנן התם. במס' מעילה: הקדיש בור מלא מים. ראוי לבדק הבית כדי לעשות חומר לתקון הבית ולא למזבח דלא קא עביד נסוך המים כי אם ממי שילוח דנובעין הן. ולא מדיחין בשר המזבח אלא מאמת המים שהיה בעזרה: אשפה מלאה זבל. לא חזי לבדק הבית דלא חזי לתקען בבנין במקום אבן ולא למזבח: שובך מלא יונים. ראוי למזבח לקרבן עולה ולא לבדק הבית. דלא חזי לשקועי בבנין: אילן מלא פירות. לא חזין הפירות לתקען בבנין ולא למזבח דבכורים לא היו קרבין כלום על המזבח כי אם לפני המזבח דכתיב והנחתו לפני מזבח ה' וגו' וכהן הוה אכיל להו. וה"נ שדה מלאה עשבים לא חזיא לא לבדק הבית ולא למזבח. ואם הקדיש מכל הני כלום מועלין בהן ובמה שבתוכן הואיל דאקדיש להו בכה"ג מלאין. אבל הקדיש בור ואח"כ נתמלא מים וכו' מועלין בהם ואין מועלין במה שבתוכן משום דבשעה שהקדיש ליתנייהו כל הני: ר' יוסי אומר המקדיש את השדה ואת האילן מועלין בהן ובגידוליהן מפני שהן גידולי הקדש. ומגופייהו דהקדש נפקי. אבל בור ואשפה ושובך אם הקדישן ריקנין ואח"כ נתמלאו אין מועלין בהן הואיל דלא מגופייהו קאתי: ודברי ר' יוסי בשדה ואילן. דמועלין משום דמגופייהו של שדה ואילן קאתי הפירות גופייהו: מכלל דפליג. ר' יהודה אפי' בשדה ואילן דאין מועלין אע"ג דגופייהו דקרקע ניהנו. אבל בבור ושובך קאמר. דנראין דבריו: אלא הא קשיא לי. מדקאמר רבי נראין דבריו של רבי יוסי בשדה ואילן מכלל דר' יוסי פליג אפי' בבור ושובך עליה דר' יהודה דמועלין. והיכי מצית למימר הכי והא ר' יוסי שדה ואילן לחודייהו קאמר דמועלין מכלל דלא פליג בבור ושובך. וכי תימא ודאי פליג ר' יוסי אפי' בבור ושובך דר' יוסי דלא נקיט אלא שדה ואילן לחודייהו לדבריו דר' יהודה קאמר לדידי אפי' בבור ושובך מועלין אע"ג דלאו מגופייהו קאתי. אלא לדידך דאמרת דבכולהו אין מועלין אודי לי זה מיהא בשדה ואילן דמגופייהו קאתי א) ואין מועלין בהם. אלא הכי קאמר רבי נראין דברי ר' יהודה לר' יוסי בבור ושובך שנתמלאו דאין מועלין בהם שר' יוסי לא נחלק וכו'. ולא תימא ונראין דברי יוסי אלא נראין דברי ר' יהודה לר' יוסי: ת"ר הקדישן. האי בור ושובך ושדה ואילן ריקנין ואח"כ נתמלאו: דתנא קמא. דר' אלעזר סבר לה כר' יהודה דאמר לעיל דאין מועלין ור"א סבר לה כר' יוסי דהואיל דמגופייהו דהקדש הן מועלין אבל בור ושובך דלאו מגופייהו קאתי דברי הכל וכו': ור"א בר"ש מחליף. דאין מועלין במה שבתוכו

מסורת הש"ס

א) מעילה יג. ע"ש, ג) נ"ל נמכר במקומו ביוקר. רש"ל.

◆

תורה אור השלם

1 וְנָתַתִּי אֶת פָּנַי בָּהֶם מֵהָאֵשׁ יָצָאוּ וְהָאֵשׁ תֹּאכְלֵם וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְיָ בְּשׂוּמִי אֶת פָּנַי בָּהֶם: יחזקאל טו ז
2 אָדָם תּוֹעֶה מִדֶּרֶךְ הַשְׂכֵּל בִּקְהַל רְפָאִים יָנוּחַ: משלי כא טז
3 וְלֹא יָדַע כִּי רְפָאִים שָׁם בְּעִמְקֵי שְׁאוֹל קְרֻאֶיהָ: משלי ט יח

◆

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אשפות מלאות זבל אינן ראויי' לא למזבח: (ב) ד"ה אין מועלין וכו' דמ"מ אין ממשות ההקדש:

◆

מוסף רש"י

בור מלאה מים. ראוי לבדק הבית לעשות בו טיט, ולא למזבח, ולניסוך המים נמי לא חזי, שלא היו מנסכין אלא ממי השילוח שהן מים חיים (מעילה יג.). אשפות מלאות זבל. היא עצמה אינה ראויה לא למזבח ולא לבדק הבית (שם). אילן מלא פירות. אמר לי רבי דהאי אילן הוא גפן ולאו למזבח ולניסוך היין ואינו ראוי לבדק הבית לפי שעצי גפן דקין הן ואינן ראויין לשום בנין, והבכורים לא מיתוקמא שהרי אינם קרבין לגבי המזבח (שם). שדה מלאה עשבים. אינה ראויה לא למזבח ולא לבדק הבית (שם). ואין מועלין במה שבתוכן. דבור ונתמלא מים וכל הני הוו גידולין (שם). ר' יוסי אומר כו'. לא פליג אלא אהך מרתי, דת"ק אמר אין מועלין בשבח הקדש במה שהשביחו לאחר שהוקדשו, ור' יוסי סבר המקדיש שדה או אילן מועלין בגידוליהם, הואיל וגדלו ממש בהקדש, אבל בור ואשפה ושובך דלאו גידולי נינהו לא פליג ר' יוסי (שם).

א) נראה דצ"ל דמגופייהו קאתי דמועלין בהם: אלא הכי קאמר וכו'